

Olvasótábori kis trakta. Tanulmányok. Szerk. Fábíán Zoltán, Márosi Gyula stb. Kiad. a Magyar Kommunista Ifjusági Szövetség Központi Bizottsága és a Hazafias Népfront Országos Tanácsa. Budapest, 195 p.

Az "Olvasó Népert" mozgalom keretében negyedik éve szerveződik már a nyári olvasótábor néven országszerte ismeretessé vált izgalmas és ígéretes közművelődési kísérlet. A mozgalmat a fiatal írók egy csoportja hívta életre és vállalta kezdetben a szervezés és közreműködés együttes gondjait. Az évről-évre növekvő közművelődési vállalkozás (1973:11 - 1975:40 tábor) gyarapodó teendőiből a későbbiekben egyre nagyobb részt vállaltak a rokon művészeti területek, az oktatás és a közművelődés szakemberei (képző- és zeneművészek, pedagógusok, könyvtárosok, népművelők) is. Az országos méreteket öltő olvasótábori mozgalom központi szervezésébe egyre több mozgalmi és szakigazgatási szervezet és szerv (KISZ, SZOT, Kulturális Minisztérium, Munkaügyi Minisztérium) kapcsolódott be az Írószövetség és a Hazafias Népfront mellett, hogy elvileg és anyagilag hozzájárulhassanak a kísérlet további kiterjesztéséhez.

Az olvasótáborok számának növekedése szükségképpen megkivánta az országos és megyei szervezés, a szellemi és anyagi erők fokozottabb koordinációját. Az olvasótáborok jellegének, értékének megítélésében és a tábori programok kivitelében adódó bizonytalanságok egyre hangsúlyosabban vetették fel az eddig szerzett tapasztalatok kritikai értékelését, az általánosítható megoldások közzétételét. Fábíán Zoltán szavaival élve: "Annyi kezdeményezés, lelemény igazolta az olvasótáborok életrevalóságát, hogy eljött az ideje ebben a vállalkozásban az első összegezésnek, a tartalmas tapasztalatcserének."

A tartalmi összegezés igényével szervezték az országos rendező szervek 1974 tavaszán Tahitótfaluban a tábori idenyt előkészítő módszertani tábort, amely hatásában - sajnálatos módon - nem tudta még beváltani a hozzáfűzött reményeket. 1975-ben ezt egy újabb próbálkozás követte, amely ezuttal több sikerrel és haszonnal szolgálhatta az olvasótábori mozgalom továbbfejlesztésének ügyét: "Olvasótábori kis trakta" címen a KISZ KB és a HNF Országos Tanácsa közös kiadásában egybegyűjtve jelent meg mindaz az értékes tapasztalati és javaslati anyag, ami az olvasótáborok eddigi szervezése és rendezése során felhalmozódott. A módszertani gyűjteményt olvasva úgy tűnik, hogy e néhány év elegendő volt a tábori formák és módszerek gyakorlati próbájához, a tábori mozgalom alapvető konzekvenciáinak meghatározásához. A tanulmánykötet mindazok számára hasznos szervezési és módszertani fogódzól szolgál, akik valamilyen vonatkozásban kapcsolatba kerülhetnek a mozgalommal. Lényegében az olvasótáborokban bevált módszerek gyűjteményét kapjuk kézhez.

Egy olyan közművelődési program valóraváltásáról van itt szó, amely lehetőségeinél fogva felhasználhatja a közművelődés különböző területein a kiscsoportos művelődési formák eddig elért eredményeit, bevált módszereit. Nem a módszerek az ujak tehát, hanem a táborozással egybekötött intenzív művelődés mint szervezeti forma, amely a már meglévő eredményeket a maga profiljának, sajátosságainak megfelelően értékesíti.

A kötet bevezető interjú sorozata - amelyben a mozgalom szervezésében közreműködő szervezetek és szervek vezetőinek és munkatársainak nyilatkozatai találhatók - kitűnően prezentálja az olvasótáborok megrendezésének indítékait és összetett célrendszerét. "Az olvasótábor - idézzük Szentistványi Gyulánét, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának titkárát, - elsősorban az ifjúság művelődési lehetőségeit gazdagítja... a művelődés szempontjából hátrányos helyzetű gyerekek számára nagyszerű lehetőséget biztosít a felzárkózáshoz - a művészeti alkotások megértéséhez és élvezéséhez, életük gazdagabbá és ösztönzőbbé tételéhez." Olyan művelődési alkalmak ezek, amelyeknek az iskolai oktatás kötöttsége nélkül, de arra adekvát eszközökkel és módszerekkel kell közvetíteni és tartós indítást adni a fiatalok permanens önműveléséhez. A célok komolysága felelősségteljes munkát kíván mindazoktól, akik valamilyen formában közreműködnek az olvasótáborok rendezésében. Szabó B. István, az MSZMP KB. munkatársának szavaival élve: "Hiteles értékrendet kell a gyerekekben kialakítani, hogy majdan a táborból hazatérve, s később felnőve önállóan is be tudják illeszteni olvasmányaikat a kapott értékrendbe." Ahhoz pedig, hogy az olvasótáborozás kitűzött célját elérje, mindenekelőtt gondos előkészítő munkára van szükség - hangsúlyozza Varga Csaba, aki Táborelőkészítés című tanulmányában részletesen kifejti, hogy a résztvevők gondos kiválasztása, a tábori hely célszerű kijelölése és a kiscsoportvezetők megfelelő összetétele a táborok alapvető előfeltételei.

"Amikor fiatalabb pályatársaim meghívtak az első kísérleti olvasótáborba, Felsőtárkányba, magam sem tudtam, hogy mit kell majd csinálnom" - vall őszintén a mozgalom hőskoráról Ratkó József, a "Gondolkodás iskolája" című fejezetben közölt tanulmányában, s a fejezet többi írása is érzékelteti, hogy a kezdeti ösztönösség, bizonytalanság után a fáradhatatlan kísérletezés eredményeként, hogyan körvonalazódott s vált egyre tudatosabbá az évek során egy közművelődés-pedagógiai koncepció. A tanulmányokból megismerhetjük a tábori mozgalom sokszínű, sajátos jellegéből adódó módszereket, amelyek szerencsés módon ötvözik a közművelődési és pedagógiai kísérletek legjobb eredményeit. A tábori foglalkozások kitűnő alkalmakat teremtenek a komplex művészeti nevelésre, a tantárgyi koncentrációra, a játékos elemek fokozottabb felhasználására és a kiscsoportos közösségi jellegű művelődés megannyi formájára. Kísérletező kedvből gazdagodtak az olvasótáborok programjai. Kezdetben általában szépirodalmi tematikával indultak, majd a kiscsoportvezetők körének szakmai bővülésével újabb és újabb színtellett gazdagodott az olvasótáborok profilja. Mindenekelőtt a társművészetek felé nyitak meg: az irodalom mellé zenei és képzőművészeti elemekkel bővültek a foglalkozások, sőt az utóbbi művészeti ágak egy-egy tábor esetében profil-meghatározóvá is váltak. A kötet egyik legizgalmasabb tanulmányában ("Zenei nevelés") Ordasi Péter egy zenei tábornak (Szob, 1974) a foglalkozásait elemzi oly módon, hogy a program felépítésének, a valahonnan valahová eljutás indokait ismertette mintegy általánosítható javaslatokat ad a zenei táborok szervezéséhez, a zene és az irodalom eredményes koncentrációjához. "Élményt és indítást! Ezt kell nyujtanunk nekünk is a művelődési táborokban" - hangsúlyozza a szerző, s a tanulmány meggyőzően bizonyítja a program sikeres megvalósítását a gyakorlatban. A komplex művészeti táborok módszertani kérdéseiről, s ebben az alkotó tevékenység szerepé-

ról számol be Zelnik József "Tokaji kísérlet" és Dániel Kornél "Képzőművész szemmel" című írása. "Érdekes kísérletek kínálkoznak" egy irodalmi mű, egy kép, zenemű azonos témáinak összehasonlításában, vizsgálatában" - (idézet Dániel Kornéltól). A tetszetős program valóraváltása természetesen nemcsak a nemes elhatározás kérdése, hanem függvénye a kiscsoportvezető szakmai felkészültségének, a táborok felszereltségének (képzőművészeti anyag, lemezjátszó, magnetofon stb.). Éppen ezért a program eldöntése nagy körültekintést, gondos előkészítést igényel. A művészeti profilu táborok mellett megjelentek a honismereti, csillagászati, nemzetiségi és anyanyelvi táborok is, amelyekről a "Mindenoldalú nevelés" című fejezetben olvashatunk izgalmas tudósításokat. Az anyanyelv és az irodalom játékos oktatásának lehetőségeiről Vargha Balázs "Istenek eledele: a játék" c. tanulmányában, a néprajzi és honismereti foglalkozásokról Nagy Géza, Zombori Ottó pedig "Beszélgetések a csillagászatról" címen fogja össze a tárgykörrel kapcsolatos foglalkozásokról szerzett tapasztalatait. Végezetül Kiss Gy. Csaba arról számol be "Nemzetiségi olvasótábor" című írásában, hogy miként ad az olvasótábor lehetőséget a nemzetiségi fiatalok anyanyelvi kultúrájának gazdagítására, az anyanyelv iránti érdeklődés fölkeltésére és gyakorlására.

Bár a tanulmányok módszertani értéke meglehetősen egyenetlen, olykor vitathatók a megállapításaik, valamennyi tanulmány közös érdeme, hogy a tapasztalatok rendszerezésének és átadásának szándékával készültek. Utóvégre nem is tudományos igénnyel megfogalmazott, leszűrt ismereteket vártunk, hanem hasznos tapasztalati adalékokat s ötleteket az újabb olvasótáborok szervezéséhez, utmutató írásokat a következő táborok leendő szervezőinek és kiscsoportvezetőinek a munkájához. E céljának pedig meg tud felelni a kis kötet.

Az utóbbi időben elég gyakran lehet szakmai körökben olyan véleményt hallani - maga a kötet is sugallja helyenként -, hogy a táborok profiljának gazdagodásával az olvasótábor lényege egyre kevésbé fejezhető ki a hagyományos terminológiával, s a "művelődési tábor" elnevezés sokkal találóbban érzékelteti a táborok többségére jellemző tematikai nyitottságot.

Ezt az újabb keletű elnevezést már csak azért is elfogadhatjuk, mert - helyes értelmezés esetén - nem mond, nem mondhat ellent a korábban használatos megjelölésnek. Hiszen a tematikai tágulás és az alkalmazott eszköztár növekvő változatossága ellenére a táborokban továbbra is az olvasóvá nevelés az elsőrendű feladat, a könyvvel való állandó és intenzív kapcsolat megteremtéséé, amely a jelenben és jövőben is elengedhetetlen feltétele a széleskörű, alapos és korszerű műveltség megszerzésének. Az olvasóvá nevelés primátusa akkor is indokolt, ha a szépirodalom mellé újabb és újabb ismeretágak csatlakoznak, hiszen a könyvvel, folyóirattal mindegyiknek szoros kapcsolódása van. Csak ezeket a kapcsolódási pontokat kell - a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően - megtalálni, a tárgyhoz kötődő irodalom, ill. forrásanyagok használatának módszertani-technikai lehetőségeit kell célszerűen felhasználni és ennek tárgyi feltételeit kell biztosítani. E követelmény jelen van ugyan a kötetben, és a kérdéssel kapcsolatban néhány módszertani ötlet is megfogalmazódott (Vargha Balázs és Pethő Zsoltné tanulmánya), mégis úgy érezzük, a problémakörrel - jelentőségéhez mérten - kissé mostohán bánt a

módszertani utmutató. Az önálló ismeretszerzés készségének fejlesztése olyan feladat vállalása a táboroknak, amelynek valamennyi foglalkozásnál kisebb vagy nagyobb mértékben jelen kell lennie, és természetesen a foglalkozásoknak a megfelelő könyves háttérrel, adandó alkalommal könyvtári háttérrel is rendelkezniük kell. Ennek ellenére az írásokban nem érezzük ezt az állandóan jelenlevő követelményt. Nem derül ki pontosan, hogy az utmutató kinek szánja a feladatokat, sőt azt sem tudjuk meg az egyes ismeretágak kapcsán, hogy milyen forrásanyagokat miként lehet felhasználni. Érthetetlennek tartjuk e mulasztást, mert az önálló ismeretszerzésre nevelés gyakorlati kimunkálásának a többéves könyvtári és részben pedagógiai tapasztalatai s a tárgykör egyre számottevőbb módszertani irodalma ehhez kellő alapokat szolgáltatott volna.

S bár nem elsőrendű célja a tanulmánykötetnek, mégis hiányolunk egy olyan kitekintést, amely az olvasótábori tapasztalatok kamatoztatása céljából hasznos ötleteket adhatott volna a 18 éven aluliak nyári táborozásának (mindenekelőtt a napközis táboroknak) a tartalmasabb megszervezéséhez.

Sajnálatos módon azzal is kevésbé foglalkozik a kötet, hogy az olvasótáborokat megjáró gyerekeknek a táborokban szerzett ismereteit az iskolai oktatásban és művelődési formákban miként lehet visszacsatolni, kamatoztatni, a már kialakult kapcsolatokat tovább gondozni. Érdemes lenne a kérdéssel kapcsolatban a megyeszerte (Hajdu, Pest m. stb.) kialakult hasznos megoldásokat számba venni és az újabb kapcsolatteremtés lehetőségein gondolkodni... hiszen az olvasótábor csupán egyike a gyermekek - egyelőre csak kisebb körét érintő - közművelődés-pedagógiai hatásoknak, s ez a forma is csak úgy érheti el optimális hatásfokát, ha az ifjuság művelődési rendszerén belül is látjuk a helyét és a rokonterületekkel kialakítható összefüggéseit.

DÁN Krisztina

A finnugor népek irodalmának bibliográfiája (Szerk.: Jávori Jenő) Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Bp. 1975. 631 p.

Amikor a bukaresti Irodalmi Kiadónál 1966-ban megjelent Domokos Sámuel kitűnő munkája, A román irodalom magyar bibliográfiája, Belia György a következőt írta recenziójában (Könyvtáros 1966/12.): "Domokos Sándor könyve tehát uttörő jellegű, s jó volna, ha példáját követnék mások is, és csakhamar elkészülnének szerb-horvát, csehszlovák, stb. vonatkozásban is ilyen jellegű művek."

A remélt "csakhamar" ez esetben tiz esztendő jelentett, mert bár közben jelent meg a szomszédos országok irodalmából egy-egy korszakot áttekintő magyar bibliográfia, összefoglaló, a Domokos Sámueléhez hasonlóan teljességre törekvő munka csak ez a mostani, amely lényegében méltó tisztelgésnént, a FSZEK és Jávori Jenő jóvoltából jelent meg a hazánkban megrendezett Finnugor Kongresszusra.